

75 DE ANI DE LA ADUNAREA GENERALĂ A „ASTREI” DESFĂȘURATĂ LA BEIUȘ

DE
VIOREL FAUR

Conform unei practici de o verificată eficiență, „Astra” își ținea adunarea generală de fiecare dată într-o altă localitate. Din invitațiile primite în acest sens era luată în considerare și acceptată numai aceea care garanta succesul adunării. În preajma adunării generale din 1897, de la Mediaș, conducătorii „Astrei” s-au oprit asupra Beiușului, care urma să găzduiască adunarea generală în anul proxim, când prevederile noilor statute intrau în vigoare. Justificarea acestei preferințe constă în rolul pe care așezarea de pe Crișul Negru l-a jucat în veacul al XIX-lea, ca puternică citadelă a rezistenței naționale. Se formase în Beiuș un energic detașament de intelectuali care activau în așezămintele culturale și administrația locală. Partenie Cosma, membru al Comitetului central al „Astrei”, originar din Beiuș, îl avertizează pe avocatul Paul Papp asupra oportunității invitării „Astrei”¹. Acesta din urmă a convocat pentru ziua de 19 august 1897, la o adunare „frățească”, intelectualitatea beiușeană. S-a redactat invitația și — prin mijlocirea lui Partenie Cosma — a fost transmisă conducerii „Astrei”², care și-a comunicat acordul. A fost, tot atunci, autorizat Ioan Buteanu,

¹ „Beiușul”, Anul XII, Seria a II-a, nr. 41, p. 2.

² „Transilvania”, 1897. Partea oficială, p. 202; „Familia”, 1897, nr. 46, p. 551.

directorul gimnaziului, să ia măsurile pregătitoare, în „comună înțelegere” cu intelectualii din Beiuș și împrejurimi³. Era însă și o condiție inevitabilă: înființarea despărțămîntului beiușean. Ioan Buteanu și Paul Papp convoacă adunări confidentiale la care se discută această problemă. S-a redactat un document, răspindit apoi prin satele sud-bihorene și avînd ca obiect tocmai adunarea de constituire a despărțămîntului. Autoritățile locale se alarmaseră deja și, bineînțeles, au fost tentate să zădărnicească acțiunea. În pofida acestui fapt, intelectualii beiușeni s-au pronunțat pentru „cadre largi cu mare adunare poporală”. Primpretorul n-a eliberat autorizația necesară și drept consecință, s-a renunțat la data inițială de 2 decembrie 1897. S-a refixat alta, adică ziua de 24 februarie 1898,⁴ pentru care își dă avizul însuși ministerul de interne. Rezolvat incidentul, adunarea are loc în sediul școlii confessionale ortodoxe, înscriindu-se 61 de membri.⁵

A fost ales comitetul despărțămîntului, care și-a concentrat, prevalent, atenția în direcția pregătirii temeinice a terenului pentru adunarea generală. Românii sud-bihoreni, care își raportau faptele la trecutul cultural-politic al Beiușului, au dovedit că sînt conștienți de unicitatea momentului în istoria așezării. Pentru a asigura reușita adunării s-a început de cu vreme o dublă activitate: propagandistică și organizatorică.

Intrînd în posesia adresei comitetului central al „Astrei”, prin care s-a fixat ca termen pentru adunare zilele de 27 și 28 august 1898, intelectualitatea beiușană a trecut energic la mobilizarea, prin intermediul unui apel tipărit în 200 exemplare,⁶ a celor interesați din întregul Bihor. „Dorința noastră ar fi — se menționa expres într-o adresă a despărțămîntului —, ca și poporul din provincia noastră să ia parte în număr cît mai mare” la lucrările adunării generale. Deși apelurile au fost trimise îndeosebi preoților, care aveau o oarecare influență asupra comunităților sătești, erau vizați, în principal, locuitorii satelor.

Paralel cu campania de mobilizare a locuitorilor din cercurile Beiuș, Vașcău și Ceica, cercuri care reprezentau spațiul de exercitare a atributelor despărțămîntului, a fost întreprinsă de către Iosif Vulcan, redactorul responsabil al „Familiei”⁷, o notabilă inițiativă, aceea de

³ Arhivele Statului Sibiu, Fond „Astra”, Dos. 112/1897, act nr. 543.

⁴ „Familia”, 1898, nr. 6, p. 71.

⁵ „Transilvania”, 1898, nr. 1, p. 68.

⁶ Arhivele Statului Sibiu, Fond „Astra”, Dos. 118/1898, act. 372.

⁷ Care apărea în Oradea din anul 1880.

popularizare din timp a evenimentului în paginile publicației sale. Colaborarea revistei orădene la această acțiune a fost binevenită. Ea a fost cel mai eficient organ de presă în ce privește informarea amănunțită a populației românești din Bihor și comitatele apropiate despre pregătirile pentru viitoarea adunare generală a „Astrei”. Astfel, în 20 martie 1898 apare în „Familia” — sub semnătura unui neidentificat Melissa — articolul „Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român în Bihor”⁸, în care este reactualizat istoricul societății, cu intenția evidentă de a se furniza cititorilor datele cele mai semnificative, precum și de a-i edifica asupra finalității strădaniilor acesteia. În partea finală a articolului este inserat și un îndemn: „Fiecare dintre noi, și toți împreună, ca fii unei națiuni conșcie de sine, de existența și viitorul său, ca tot atâți frați și surori, să ne apropiem de sinul iubitor al scumpei noastre instituțiuni de cultură și lumină”. Locuitorii Crișanei trebuiau, așadar, să se înroleze” sub steagul măreț al Asociațiunii, binecuvântind din inimă ostenețele și iubirea de neam a întemeietorilor și conducătorilor ei!”⁹. Era o chemare oportun lansată de redacție și care a avut ecoul scontat. Tot în „Familia” a fost dată publicității invitația comitetului despărțământului¹⁰ — în numele căruia semnează Augustin Antal (președinte) și Nicolae Fabian (notar) — adresată populației românești. În alt număr al aceleiași reviste¹¹ este tipărită programa pentru zilele de 27 și 28 august. Sub titlul „Serbările de la Beiuș”¹² este anunțată însă programa definitivă a adunării, eșalonată acum pe patru zile: 26—29 august. Aceasta conține o prezentare detaliată a festivităților organizate cu prilejul adunării generale. Cu pana sa avîntată cărturarul Iosif Vulcan prefigurează -impresionantul tablou al manifestării, la care, după convingerea sa, „au să vină frații și surorile, din toate părțile, toți Românii cari țin la propășirea neamului: să salute pe Românii din Bihor porniți pe calea progresului, să le dea o mină de ajutor la arborarea steagului luminei, să pună umăr la umăr pentru înălțarea și răspîndirea culturii naționale, să lucreze împreună pentru afirmarea idiomului nostru românesc și să serbeze ca frați și surori ziua aceasta de bucurie și de fericire, ziua deș-

⁸ „Familia”, 1898, nr. 10, p. 116—118.

⁹ „Familia”, 1898, nr. 10, p. 116—118.

¹⁰ „Familia”, 1898, nr. 28, p. 334: „Asociațiunea în Bihor”; „Transilvania”, 1898, nr. V, p. 112: „Invitare”.

¹² „Familia”, nr. 33, p. 391—392.

teptării. Și venind în Țara Bihorului, doinele din munți și văi le vor tilcui dragostea poporului, valurile Crișurilor și ale Barcăului, le vor șopti dorul de care se topește, freamățul pădurilor le va destăinui durerea ce îndură și tăria stâncilor le va arăta puterea de viață a lui, pe care n-au stins-o vijelile veacurilor..."¹³.

Despărțământul beiușean dispunea de un prea scurt răgaz pentru a se familiariza cu noua postură de detașament al „Astrei” în părțile vestice. Cu toate acestea primele demersuri au stat sub semnul necesităților concrete și al chibzuinței. Pentru a fi evitate surprizele nedorite s-au format adhoc mai multe comisii, care aveau îndatoriri precise. Programul festivităților era conceput în deplin consens cu cele mai exigente cerințe. A fost construit „un pavilion mare, înzestrat cu ramuri de brad”, cu destinația de a adăposti acele manifestări la care se presupunea că vor lua parte numeroși locuitori din sudul Bihorului, ca și invitații din alte așezări. Comitetul central al „Astrei”, în ședința sa ordinară din 12 august 1898, a subscris la propunerea bibliotecarului N. Togan¹⁴ de a se împărți gratuit cu ocazia adunării generale din Beiuș 50 de exemplare din „Higiena Copilului” și 150 din „Povești din popor”. Nu numai beiușenii s-au considerat angajați în diferite activități premergătoare adunării generale. Intelectualii români din Oradea au fost prezenți la gară — în ziua de 26 august 1898, orele 11 — pentru a face cuvenita primire, pe pământul Bihorului, a comitetului central. Avocatul Nicolae Zigre „a felicitat pe președintele Asociațiunii”, care și-a exprimat mulțumirile pentru manifestarea de simpatie a orădenilor. În după amiaza zilei, conducătorii „Astrei” — împreună cu „cei veniți din părțile arădene și bănățene, precum și cei sosiți din Sătmar, Sălajiu și Maramureș”¹⁵ — s-au îndreptat, cu trenul, spre Beiuș. La jumătatea drumului, în gara localității Rogoz, i-au întâmpinat sătenii din așezare și „comunele învecinate”, care le-au făcut iarăși o demonstrație de temerară solidaritate. Firește, acestea sînt doar cîteva mărturii ale colaborării românilor din întreg Bihorul la configurarea unui veritabil eveniment național-cultural. Despărțământul beiușean încerca să polarizeze toate forțele intelectuale din comitat, adunate la o fără precedent sărbătoare culturală. Pentru conducerea „Astrei”, el se identifică cu cel mai recent promontoriu cîștigat în lupta pentru luminarea poporului.

¹³ „Familia”, 1898, nr. 33, p. 391: „Salutăm Asociațiunea în Bihor”.

¹⁴ „Transilvania” (Partea oficială), 1898, p. 175. Decizia de la poziția 230.

¹⁵ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 405.

O călduroasă primire li s-a făcut oaspeților în gara de la Beiuș, unde au ajuns seara. Un martor ocular face relații interesante în acest sens: „Trenul sosi la orele 7 1/2. Urale entuziaste cutremură aerul. Numărul mare al celor sosiți înveseli toate inimile. Bucuria a ajuns la culme”. Pompierii au luat măsuri preventive, deoarece mulțimea aprinsese făclii, luminând puternic gara. După cuvântarea lui Augustin Antal, „convoiul (a) porni(t) spre oraș, unde pe strade și din ferești îl salută mulțimea publicului”¹⁶. Într-adevăr, Beiușul nu cunoscuse o asemenea animație, locuitorii de pe strada ce ducea spre centrul așezării, precum și cei care se aflau în coloană, asigurând frunțașilor culturali ai românilor transilvăneni o intrare triumfală în oraș. „Sara de cunoștință” a fost dominată de același entuziasm, stimulată îndeosebi de „cântecele” lui George Dima, interpretate de corul sibian condus de renumitul compozitor. „Atâta lume românească nu s'a mai întrunit în Beiuș”, afirma Iosif Vulcan într-un autentic reportaj pe care-l publică, fără să semneze însă, în paginile „Familiei”. Anticipând prima ședință a adunării, care s-a desfășurat la 27 august în amintitul pavilion, corul sibian — avînd ca solistă pe Lucia Cosma din Timișoara — a „electrisat publicul”. A fost convingător secondat de cele două coruri locale: unul dirijat de profesorul Nicolae Diamandi și celălalt alcătuit din elevii gimnaziului „Samuil Vulcan”.

Președintele I. M. Moldovan a deschis, printr-un discurs¹⁷, lucrările propriu-zise ale adunării generale.¹⁸ Chiar din fraza incipientă a

¹⁶ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 405.

¹⁷ A fost integral publicat în „Familia”, 1898, nr. 34, 403 și „Transilvania”, 1898, nr. VII—VIII, p. 142—145.

¹⁸ În articolul „Asociațiunea la Beiuș”, apărut tot în „Familia” (1898, nr. 34, p. 404—408) se fac precizări referitoare la participanți, care merită a fi consemnate: „Grosul publicului s-a adunat din Bihor. A fost de față toată clasa inteligentă română din Beiuș și șapte-opt sute de oameni din popor de acolo și din împrejurime. Din celelalte părți ale comitatului, mai bine a fost reprezentată Oradea-mare, de unde, afară de cei slăbiți de bătrînețe, aproape toți s'au prezentat. Au fost mulți din Transilvania, venit-au și din părțile banalice”. Au fost prezenți: intelectuali din București (profesorii I. Cionca și Sever Secula, medicul dr. Elefterescu și inginerul Brătean), Petersburg (profesorul universitar Petru Sircu), Blaj (președintele I. M. Moldovan, Gavril Pop, dr. Arseniu Bunea și profesorii Ioan Hossu, Gavril Precup și A. C. Domșa), Sibiu (vicepreședintele „Astrei”, dr. Ilarion Pușcariu, Partenie Cosma, Ioan Papiu, dr. Cornel Diaconovich, dr. I. Roșca, dr. Ben, dr. Elia Daian, dr. Ioan Leményi, dr. I. Vecerdea, N. Ivan, I. Togan, Leontin Simonescu și dr. Ioan Stroia), Brașov (I. Voina, I. Bogdan, Oprea și Șerban), Oradea (Artemiu Șarcadi, Toma Păcală, Samuil Ciceronescu, N. Zigre, dr. Dimitrie Kiss, dr. Florian Duma, dr. Ioan Buna, dr. Coriolan Papp, dr. Aurel Lazăr, dr. Nicolae Popovici, redactorii Iosif Vulcan și Iustin Ardelean), Sălaj (George Pop de Băsești), Șimleu (Olimpiu Barbolevici), Jibou (D. Suci), Lugoj (Coriolan Brediceanu și canonicul Boroș), Arad (Vasile Mangra, dr. Ioan Suci, Hamsea), Cluj, Vinga (George Lazăr), Panciova,

acestui se degajă un sentiment de satisfacție colectivă, pentru că — în pofida distanțelor și a atîtor opreliști — „convenire(a) anuală a societății” avea loc „între munții Bihorului celui cu nume și strălucire veche, — în focularul, carele de multe zeci de ani respîndește lumina și cultura în sînul poporului român”.¹⁹ După ce a relevat importanța adunărilor generale ale „Astrei”, președintele adunării a evocat vremile istorice neprielnice, cărora poporul român le-a supraviețuit, ridicîndu-se „ca holda culcată de vînt” și afirmîndu-și vitalitatea. Atunci cînd „lumina și cultura a început a se răspîndi prin regiunile noastre — reflectează I. M. Moldovan —, îi vedem și pe (români — n.a.) ... întărindu-se cu armele culturai și onorînd puterea acestor arme”, care au avut darul de a deștepta „simțul național”, de a mobiliza la luptă pentru idealuri înalte poporul asuprit. În a doua jumătate a veacului al XIX-lea s-a întemeiat „Astra” „societatea comună pentru toți” românii din Austro-Ungaria, care a contribuit, în mod covârșitor, la cimentarea unității noastre culturale și la menținerea aceluși „criteriu distinctiv” ce este limba maternă. Un salutar îndemn a fost adresat locuitorilor Bihorului, a căror edificare asupra scopurilor „Astrei” trebuia să aducă după sine asocierea lor la strădaniile culturale naționale. Numai prin convergență de interese și tendințe, consideră I. Moldovan: „puterile noastre se vor întări și înrădăcina atît de adînc, încât nime nu va fi în stare a le smulge”. Dispunînd de un spirit potențial intelectual, „Asociațiunea... va putea lucra cu fruct spre conservarea și înflorirea limbii și literaturii române, și prin mijlocirea lor va putea răspîndi în cercuri tot mai largi cultura, care în

Boroșineu, Șimand, Sămbășag (Simbăta), Rodna Veche, Sighetul Marmației, Slatina (din Maramureș), Făgăraș, Răbăgani, Vașcău, Hațeg, Micălaca, Comlăuș, Zărnești, Timișoara și, bineînțeles, din Bihor, cu preponderență din Beiuș. În adunările cereșuale ale unor despărțăminte fuseseră aleși delegații acestora pentru adunarea generală. Vezi „Transilvania”, 1898, p. 31 (despărțămîntul Orăștie: Ștefan Erdelyi și dr. R. Bobo), p. 65 (Săliște: N. Hențiu și Valeriu Millea), p. 67 (Bran: dr. Iancu Mețian și N. Garoiu), p. 117 (Hațeg: dr. Gavril Suciu și Paul Oltean), p. 169 (Dicioșinmartin: V. Zehan și P. Nirăștean), p. 170 (Abrud: dr. Laurian Pop și dr. Zosim Chirtop), p. 171 (Sebeș Alba: dr. Fompiliu, I. Oncescu și dr. I. Elekes), p. 173 (Cohalm: N. Mircea și I. Mircea; Blaj: dr. Augustin Bunea și dr. V. Hossu), p. 175 (Cluj: Vasile Podoabă și N. Bobeș), 188 (Luduș: V. Suciu și I. Boeriu), p. 189 (Alba Iulia: dr. I. Marciac și Achim Totoian), p. 190 (Selagiu: Olimpiu Barbolovici și dr. G. Pop), p. 191 (Reghin: Patriciu Barbu și P. Uilăcan), p. 193 (Medias: Al. Popovici și N. Racoția), și p. 210 (Năsăud: Gerasim Domide și Lazăr Avram).

¹⁹ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 403: *Serbările de la Beiuș. Discursul președintelui I. M. Moldovan.*

zilele noastre înalță atât de mult pe cei ce o îmbrățișează cu devotament și nimicește pe cei ce o ignorează”.²⁰

Cuvintele rostite de Iosif Vulcan²¹, prin apelul la patriotismul local, au trezit un „entuziasm nemărginit” în rîndul ascultătorilor. Acest discurs al popularului redactor este, neîndoielnic, o piesă de rezistență între zecile sale intervenții publice, mai cu seamă în calitate de conducător (secretar, vicepreședinte și președinte, în ultimii ani ai vieții) al Societății pentru crearea unui fond de teatru român²². Vulcan vedea în acea „strălucită adunare, de fruntași și popor” cel mai elocvent argument al „puterii de viață” a poporului român, care „prin urgia vremurilor... a dat mereu nainte și ține și astăzi sus și tare seminția latinității”. Totdeauna el a avut o „stea conducătoare” și aceasta a fost „iubirea limbii sale”. Vulcan a susținut, apoi, că „Păstrarea și cultura ei (a limbii române — n.a.) este scopul vieții noastre. Fără acest scop, nu mai avem titlu de existență”.²³ O afirmație atât de tranșantă este perfect justificată dacă ne gândim la condiția istorică a românilor transilvăneni spre finele veacului precedent, cînd pericolul deznaționalizării era din ce în ce mai amenințător, fermitatea și intransigența în fața acestui asalt fiind unicul remediu. „Pe-decile nu ne descuragează, stavilele ce ni se pun nu ne înspăimîntă; ba ele ne îndeamnă și mai mult — conchide distinsul cărturar — să ne strîngem rîndurile, să ne adunăm puterile, să ne întărim pentru munca mare și salvatoare”. Prin conținutul lor militant — patriotic, aceste discursuri au lăsat urme adinci în conștiința celor „1 500 de prsoane” prezente, din care majoritatea o forma sătenii din depreșiunea Beiușului. Iată și o frază ce ne confirmă constatarea: „Succesul unei astfel de adunări are înriurire înălțătoare asupra poporațiunii din partea locului, lasă impresiuni pentru timpuri mai lungi, încurajează și îndeamnă la lucrare și în viitor”.

Pe ordinea de zi a primei ședințe figura citirea raportului general de activitate a „Astrei” pe anul 1897, care fiind tipărit era deja cu-

²⁰ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 403.

²¹ A fost „ales de beiușeni în locul lui Iosif Roman, (im)bolnăvit, spre a saluta Asociațiunea în numele Bihorului”.

²² Considerăm imperios necesară editarea unui volum selectiv din opera sa oratorică, care i-a impresionat pe contemporani prin simplitatea expresiei — accesibilă țăranilor, meseriașilor, muncitorilor și funcționarilor modești —, ca și prin profunzimea mesajului. O frescă a vieții culturale românești din Transilvania nu se poate reconstitui fără consemnarea faptelor acestui animator.

²³ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 404; „Transilvania”, 1898, nr. VII—VIII, p. 146.

noscut. Prin urmare, se trece la alegerea obișnuitelor comisii: pentru examinarea raportului (Iosif Vulcan, E. Dăianu, N. Ivan), a „raționului” și bugetului (dr. Coriolan Pop, dr. Liviu Leményi și Gherasim Domide), ca și cele pentru înscrierea de membri (Augustin Antal, Vasile Pap și Demetriu), studierea proiectelor de regulamente supuse spre dezbateră și aprobare (dr. Ioan Suci, dr. Ioan Stroia și Gavrilă Precup). Se fac mai multe propuneri²⁴, a căror rezolvare este transpusă celei de a doua ședințe. Deoarece Axente Sever, care urma să susțină o dizertație, n-a fost prezent la adunare, s-au comunicat textele telegramelor de felicitare²⁵ și s-a citit raportul secretarului literar, dr. C. Diaconovich, având ca obiect „producțiunea literară română” din Austro-Ungaria pe „timpul de la 1 iulie 1897 — 1 iulie 1898”²⁶. Sînt utilizate datele exacte despre problemă, fără a se recurge la considerații generale sau la propunerea unor soluții inovatoare. Se fac totuși constatări demne de atenție²⁷. Un banchet a completat programul zilei de 27 august, iar seara, așteptată cu nerăbdare, a avut loc concertul și teatrul, la care au „luat parte mulți și din popor. Atîta lume n’am mai văzut la un concîert românesc”, afirmă Iosif Vulcan. După ce instruisă „timp de cinci săptămîni”, cu un „zel în adevăr neobosit”, un cor mixt „de care n-a mai fost în Beiuș”, profesorul Nicolae Diamandi s-a împărtășit din „recunoștința” generoasă a publicului, exprimată prin „ovațiuni entuziaste”. La fel, Coriolan Ardelean, care a reușit să închege o „trupă de dille-

²⁴ Este vorba de votarea unei sume din care să fie ajutate despărțămintele mai „roditoare”, pentru a-și putea înființa noi „biblioteci populare” (aceasta „s’a retras” de N. Bogdan); de schimbarea datei cînd să aibă loc adunarea generală (este transpusă comitetului central, în a cărui competență” căde(a)”; I. Pop Reteganul și I. Babiu propun întemeierea unei fundații „Andrei Mureșeanu” din care să fie instituit un premiu pentru poezie (ei și fac o donație de 20 florini; chestiunea aceasta a rămas pe seama proximei adunări generale). Deci niciuna nu găsește o rezolvare promptă.

²⁵ Expeditorii telegramelor: Miron Romanul, Onoriu Tilea, Al. Filip, German, Hodoș, dr. Laurențiu Pop, Florian Porcius, Andrei Bârseanu Virgil Onițiu, dr. Gavril Tripon, Popu (?) și redacția „Telegrafului Român”. După ședința primă au mai sosit alte cîteva zeci de telegrame („Transilvania”. Partea oficială, 1898, p. 182).

²⁶ „Transilvania”, 1898, nr. VI, p. 113—139.

²⁷ Dr. C. Diaconovich observă că *Asociațiunea* n-a fost și nici n-a încercat să devină o „corporațiune literară” (deci, o societate exclusiv literară) și, practic, ea a avut o modestă contribuție” direct productivă pe terenul literaturii”. Ca societate culturală, s-a preocupat” de alte întreprinderi”. De altfel, n-a dispus de mijloace pentru a acorda un substanțial sprijin material mișcării literare. Sînt semnalate în articol „direcțiunea și progresul sau scăderile” acesteia.

tanți” pentru punerea în scenă a „prologului” și a unei piese de teatru. A dat și indicațiile regizorale de rigoare²⁸.

Spectacolul muzical-teatral a început cu piesa într-un singur act „Prolog” de Iosif Vulcan. Au interpretat: George Ciuhandu (rolul poetului), Nicolae Mihulin (moșneagul), Veturia Papp (o doamnă), care s-a remarcat, precum și Vasile Nicoruța (un domn), Ioan Pocioian (al doilea domn) și Ioan D. Szilagyî (al treilea domn). Călușarii și hora au întregit reprezentația. A urmat „concertul”, punctul forte al programului. Cu excepția duetului „A căzut o rază de lună” de C. Porumbescu, el a fost executat în întregime. Melodiile au aparținut, cu deosebire, compozitorilor români: C. Porumbescu („Marșul cîntăreților”), G. Dima („Sub fereastra mândrii mele”, „Mîndruliță de demult”, „Mugur mugurel” și „Cucule cu peană sură”), I. Vidu („Cât e țara” și „Toaca”), I. Mureșianu („Flori de nufăr”, „Peneș curcanul”, „Olteanca”, „Capriciu”, „Departee clopotul sună” și „Trecui valea”) și N. Popovici („Hora dobrogeană”). Dintre compozitorii străini au fost preferați: Haydn, Bizet, Fl. Dumas, Thomas și I. Volksbrenner. Organizatorii s-au orientat și spre creația corală de inspirație populară, receptată de public²⁹. În ce privește recitățile de poezii, acestea au fost numai două: „Balcanul și Carpatul” (de V. Alecsandri) și „Regina Ostrogoților” (de G. Coșbuc). S-au impus atenției interpretările la pian ale Lucreției Mureșan și cele vocale ale Valeriei Papp³⁰. Revelația concertului a fost însă „geniala copilă de 9 ani” Aurelia Cionca³¹, pianistă și fiică a unui profesor din București.

²⁸ Iată ce scrie „Familia” (1898, nr. 34, p. 406) despre C. Ardelean: a condus „mai multe săptămîni repetițiile, dînd instrucțiuni debutanților, luptînd cu o mulțime de peripeții și jertfind — dimpreună cu colegul său (N. Diamandi — n.a.) — feriile (vacanțele) școlare atît de trebuincioase și profesorilor, numai să poată obține succes în fața unei adunări atît de strălucite”.

²⁹ Notăm cîteva impresii ale lui I. Vulcan: „Corurile dirijate de dl. N. Diamandi au fost acoperite de aplauze și cîteva din ele s-au repetit. Mai mult au plăcut: „Marșul cîntăreților” (C. Porumbescu), „Hora dobrogeană” (N. Popovici), „Sub fereastra mîndrii mele” (G. Dima), „Peneș Curcanul” (I. Mureșan), „Cât e țara” și „Toaca” (de I. Vidu).

³⁰ Din cronică aceluiași Vulcan detașăm un paragraf edificator: „Vocea sa voluminoasă, tare, curată și sonoră pînă în registrele cele mai înalte, cultivată pînă la școală de mai mulți ani (atunci era studentă la Academia de muzică din Budapesta — n.a.), ne-a presintat-o ca pe o cîntăreață de prima forță, care nu numai are voce, dar știe să și cînte. O adevărată artistă. Piesele ce-a cîntat, clasice și populare, au primit parcă un farmec deosebit... Succesul cel mai covîrșitor l-a obținut însă cu admirabilul „Mugur mugurel” de G. Dima. Această minunată compoziție, în care se varsă tot dorul, toată inima și toată simțirea poporului, a fost cîntată cu atîta artă... și pătrundere, încît n-a rămas nime fără emoțiuni adînci...” („Familia”, 1898, nr. 34, p. 406).

³¹ A interpretat compoziții de Haydn, I. Mureșianu („Olteanca” și „Capriciu”) și „cîteva piese naționale”, ce n-au fost anunțate în program.

Era socotită „un fenomen nou în lumea musicală română”, care a sur-prins prin precocitate: „executează cu cea mai brilantă tehnică compozițiile cele mai grele, ba însaș are peste trei-deci de compoziții”. Susținuse în vara lui 1898 un concert la Sibiu și, acum, pentru „prima dată” și-a făcut apariția în fața „unui public adunat din mai multe părți” ale Transilvaniei. Reprezentația cu comedia „Soare cu ploaie”³² (de Iosif Vulcan) a menținut constant interesul publicului pentru acest neobișnuit program.

În 28 august s-au desfășurat lucrările ședinței a doua a adunării generale. A fost ales — cu mandat pe 3 ani — comitetul central: președinte — I. M. Moldovan; vicepreședinte — dr. Ilarion Pușcariu; secretar I (pe viață) — dr. C. Diaconovich; membrii ordinari — Zaharia Boiu, Partenie Cosma, I. Crețu, N. Ivan, I. Papiu, dr. R. Roșca, I. V. Russu, Leontin Simionescu, I. Șt. Șuluțiu, On. Tilea și N. Togan; membrii supleanți — dr. I. Ben, dr. E. Dăian, G. Dima, G. Maxim, I. Popovici și dr. O. Rusu³³. Tot atunci au intrat în vigoare, ca aprobate de adunarea generală, „Regulamentul afacerilor interne ale comitetului central”, „Regulamentul afacerilor interne ale despărțămintelor” și „Regulamentul pentru adunările generale ale Asociațiunii”. Comitetul central era autorizat să inițieze un concurs pentru o scriere istorică, trecutul fiind un termen de raport al faptelor contemporane, așezate sub zodia unei imperioase propășiri. De asemenea, comitetul sus-zis primea însărcinarea de a face demersuri „pentru ștergerea taxelor de vamă impuse produselor literare” ce proveneau din România. Această măsură a autorităților, de un nedisimulat ascuțit antiromânesc, afecta circulația cărților de dincolo de munți, stinjenind comunicarea de idei și sentimente, precum și dezvoltarea literaturii românești din Transilvania. S-a decis ca „în viitor să se facă o legătură mai intimă între societățile

³² Au deținut roluri: Ileana Fabian, Veturia Papp, Viora Ignat, A. Lăpușan, Constanța Crișan, Marioara Steer, Aurel Crișan, Iosif Maioreșcu, Ioan Ciordaș, Coriolan Steer, Sabin Ignat și Vasile Nicoruța („Familia”, 1898, nr. 33, p. 392).

³³ „Transilvania”. Fartea oficială, 1898, p. 185.

³⁴ „Familia”, 1898, nr. 34, p. 407; Rafila Faur, *Societatea pentru crearea unui fond de teatru român și Bihorul*, în „Centenarul Societății pentru crearea unui fond de teatru român,” Oradea, 1972, p. 126. Conducerea „Astrei” se adresează comitetului Societății pentru fond de teatru în ideea stabilirii de contacte mai strânse cu aceasta, deoarece s-a constatat (la adunarea generală de la Beiuș din 27—28 august 1898) că „între societățile culturale românești... nu există acele relațiuni intime, cari ar fi reclamate chiar și prin identitatea scopurilor finale, urmărite de aceste societăți”. Prin urmare, s-a avut în vedere o „conlucrare paralelă și armonică” a celor două societăți, acordându-și sprijinul și „întregindu-se reciproc” (Arhivele Statului Brașov, *Fond Societatea pentru fond de teatru*, act. 7592).

noastre culturale³⁴, mai exact cu Societatea pentru crearea unui fond de teatru român, Asociațiunea din Arad și Societatea din Cernăuți. Aceasta, firește, din rațiunea de a fi solidare în lupta pentru emanciparea spirituală a națiunii române din Austro-Ungaria. Comitetul central se angaja să informeze, cu exactitate, despre situația școlilor confessionale, pentru a le sprijini măcar moralmente. Era doar o etapă a acțiunii preconizate, nefiind exclusă nici posibilitatea acordării unor ajutoare bănești, desigur atunci când „Astra” va dispune de fonduri.

Festivitățile au luat sfârșit cu „un bal splendid”, la care a venit atîta public încît „localul imens de spațios abia l-a putut încapa”³⁵. Numai cadrilul, de pildă, a fost dansat de 150 perechi. De o aderență neobișnuită s-au bucurat dansurile naționale „Romana”, „Ardeleana”, „Călușerul” și „Bătuta”, care nu lipseau de la nici o manifestare artistică de oarecare anvergură.

La reîntoarcere, conducătorii „Astrei” și delegații despărțămintelor s-au oprit iarăși în Oradea, unde s-au „întrunit la un prînz comun de adio”³⁶ (în hotelul „Arborele verde”) cu intelectualii români din oraș.

S-a impus pe parcursul lucrărilor și memorabilelor festivități spiritul constructiv al „Astrei”, care adusese în Bihor mesajul unei culturi românești unitare, pentru progresul căreia a militat cu stăruință. A tras în sfera ei de activitate nu numai intelectualitatea din depresiunea Beiușului, și, evident, din alte așezări din nord-vestul Transilvaniei, ci, fapt remarcabil, s-a apropiat de oamenii simpli, cu cunoștințe modeste, care s-au edificat în legătură cu programul cultural al societății. Neașteptatul succes „în toate privințele a adunării generale”³⁷ a fost invocat de conducerea „Astrei” ca argument peremptoriu al receptivității populației românești față de preocupările ei. S-a vorbit chiar de o „eră nouă pentru vechea noastră instituțiune culturală” în care s-au investit deja speranțe, împlinite parțial în anii de început ai veacului al XX-lea. În istoria culturală a Beiușului, adunarea generală din 1898 a fost un moment de certă semnificație, un eveniment cu ecouri profunde în conștiința participanților și a localnicilor.

³⁵ „Familia”, 1898, nr. 35, p. 407. În același loc sînt menționate doamnele și domnișoarele prezente la bal.

³⁶ „Familia”, 1898, nr. 35, p. 407.

³⁷ „Transilvania”, 1898, nr. VII—VIII, p. 159.

**75 JAHRE VON DER GENERELLVERSAMMLUNG DER „ASTRA“,
DIE BEI BEIUȘ ENTFALT SICH.**

Zusammenfassung

Bei den Tagen 26—28-te August 1898 entfaltet sich die Jährliche Generellversammlung der Kulturgesellschaft „Astra“ (die hat im Jahre 1861 gegründet bei Beiuș, eine südliche Ortschaft aus dem Bezirk Bihor.

Eine ähnliche Offenbarung, mit grosse bedeutend, hat für erste mal in Bihor veranstalt sich, von seinem Entfalten hat nicht lange her 75 Jahre erfüllt.

Der Verfasser zeigt ausführlich die Arbeiten der Versammlung auch der Theatervorstellungen und musikalische Aufführunge, die haben mit diese Gelegenheit organisiert.

Der Verfasser herausstreicht den Widerhall des Vorfall in den Kulturleben der siebenbürgischen Rumänen, unterstreichend die seine geschichtliche Bedeutung.